

Cătălin NEGOIȚĂ

Facultatea de Litere, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, România

PRESA ROMÂNEASCĂ DIN TRANSILVANIA ȘI BANAT, ÎN PERIOADA PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

„Marele Război”, așa cum a rămas în amintirea supraviețuitorilor măcelului pe care l-a cunoscut omenirea, la începutul secolului XX, a fost reflectat în fel și chip, de fiecare dintre beligeranți, în funcție de propriile interese politice, geostrategice, militare ori economice. A fost un război al Marilor Puteri, care a cuprins, în vârtejul său, în final, întreaga planetă. Acutizarea contradicțiilor dintre cei care dictau, la acea oră, politica lumii, a generat o conflagrație la care, din nefericire, nimeni nu s-a gândit cât va dura și mai ales, cât de mari vor fi pierderile de vieți omenești. 65.000.000 de oameni au fost mobilizați, dintre ei, mai mult de jumătate fiind morți, răniți sau dispăruți, la finalul războiului, fără să mai punem la socoteală victimele provenind din rândul civililor.

Cea dintâi conflagrație mondială a dus la dispariția a patru imperii: German, Austro-Ungar, Rus și Otoman și la formarea statelor naționale, schimbând radical harta politică a Europei Centrale și de Răsărit. După patru ani de nebunie colectivă, soldată cu distrugerii inimaginabile, Europa și lumea întregă se regăseau la masa tratativelor, încercând să așeze pacea pe temelii solide. Din nefericire, „sistemul Versailles” a fost, în multe cazuri, o lecție de forță administrată, de către învingători, învingătorilor, iar încercările de a clădi un for al diplomației, prin înființarea Ligii Națiunilor, vor eșua, pentru că, în tăcere, marile învinse se vor pregăti de revanșă.

S-a vorbit, după război, despre faptul că a bătut un vânt de nebunie în Europa, în vara anului 1914. Asasinarea arhiducelui Franz Ferdinand, la Sarajevo, de către membrii organizației teroriste Crna Ruka (Mâna Neagră), fondată în Regatul Serbiei, în anul 1901, de către Dragutin Dimitrijević, cu scopul de a milita pentru unirea tuturor teritoriilor populate de slavii de sud, a fost doar un pretext, e drept, destul de serios, pentru o acțiune de forță a Austro-Ungariei, împotriva vecinei de la sud. Astăzi, sunt cunoscute legăturile strânse dintre membrii organizației și persoane influente din conducerea Regatului Serbiei. Asasinatul se produsese pe teritoriul Austro-Ungariei, Bosnia și Herțegovina fiind administrate de către regimul dualist. Cum ambițiile Serbiei de a coagula un stat al slavilor de sud, în jurul ei, erau cunoscute la Viena, s-a insistat asupra faptului că Belgradul era adânc

implicat în asasinat și, deși Serbia consimțise la majoritatea solicitărilor ultimative ale Vienei, Imperiul Austro-Ungar a declarat război micului regat slav din Balcani. Aidoma unor piese de domino, antrenate de mișcarea intempestivă a uneia dintre ele, rând pe rând, țări mari și mici au intrat în conflict, războiul devenind, în scurtă vreme, unul european, iute extins și la nivelul sistemului colonial al beligeranților și, prin intrarea altor state, devenind mondial.

Astăzi, multe dintre adevărurile spuse și repetate, decenii de-a rândul, sunt puse sub semnul întrebării de către istorici, în mod paradoxal, opinia actuală fiind aceea că, războiul mondial (nu și urmările sale) a fost un exercițiu de forță al Marilor Puteri, „un conflict imperialist”, cum afirma, de pildă, istoriografia sovietică. Puțini știu, însă, că prima țară care a mobilizat a fost Rusia. Și mai puțini știu că, deși fiecare mare putere se aștepta la un război limitat, nimeni dintre conducătorii politici ai anului 1914 nu îl voia, pe loc, niciuna dintre țări nefiind pregătită pentru asta.

„Mâna neagră” a studentului Gavrilo Princip, care a apăsat pe trăgaci, ucigându-l pe arhiducele Franz Ferdinand a aprins fitilul unui explozibil de dimensiuni nebanuite și cu efecte devastatoare. Evident că, în aceste condiții, fiecare dintre țările Europei a fost nevoită să se alinieze unei tabere, puține fiind cele care și-au permis luxul de a rămâne neutre. Printre aceste excepții s-a numărat, vreme de doi ani, România, care, datorită hotărârii Consiliului de Coroană din 21 iulie-3 august 1914, a fost ferită de ororile războiului, până în anul 1916. Regatul României a fost în conflict doar jumătate din cei patru ani de coșmar. Însă, dacă ne gândim că, de fapt, războiul mondial, pentru România, s-a încheiat în februarie 1920, când trupele române au părăsit Budapesta, putem spune că am avut parte de o prelungire a conflictului, care a însemnat pierderi de vieți omenești și incalculabile distrugerii.

Încă de la începutul conflagrației, țările membre ale Triplei Alianțe au cerut României să respecte tratatul secret din 1883 și să intre în conflict, de partea lor. Berlinul insista asupra acestui aspect, promițând Bucureștiului, după victorie, Basarabia, provincie ruptă de ruși din Principatul Moldovei, la 1812. Teoretic, era un punct de vedere fezabil: Imperiul Țarist era cel mai agresiv dintre toți vecinii României, provincia dintre Prut și Nistru fiind supusă unui intens proces de deznaționalizare. Nu trebuie pierdute din vedere bunele relații avute de București, cu Berlinul, precum și prezența, pe tronul României, a unui rege de origine germană. Dificultatea era generată de atitudinea Austro-Ungariei, mai precis, a autorităților de la Budapesta, față de românii din Ardeal, atitudine deloc prietenoasă, care genera vehemente luări de poziție ale presei din România. De aceea, Berlinul va

exercita presiuni asupra Vienei, pentru a îndulci tratamentul aplicat românilor din monarhia dualistă. Austriecii erau tentați să fie concilianți, un exemplu constituindu-l și faptul că, la un moment dat, erau dispuși să cedeze Bucovina sau o parte a acesteia, României, inclusiv o rectificare de frontieră în zona Mehadia, pentru atragerea Bucureștiului de partea Puterilor Centrale. Viena depunea diligențe la Budapesta, pentru stoparea accentelor șovine la adresa românilor ardeleni, pentru a tempera, atât reacția potrivnică a media și a opiniei publice românești, cât și potențialele focare de nesupunere ale românilor din Ardeal.

Exista un mare semn de întrebare asupra atitudinii populației române față de război, însă, destul de repede, s-a putut observa că aceste temeri erau inutile amplificate. În cea mai mare parte, românii ardeleni au mers la război, sub steagul împăratului, fiind loiali acestuia. Totuși, oficialii de la Viena au fost prevăzători: după intrarea Bucureștiului în conflict, au trimis batalioanele românești să lupte pe alte fronturi, pentru a evita o posibilă contaminare a propriilor soldați cu idei unioniste, venite din celelalte tranșee. Conform datelor de care dispunem, peste 72.000 de români din tot cuprinsul monarhiei au fost mobilizați în război. [1] Pierderile au fost imense pentru că, adesea, românii, cehii, slovacii, polonezii erau trimiși în prima linie. Au murit toți românii din Regimentul 50 Alba Iulia și mai mult de jumătate din Regimentele 41 Caransebeș și 61 Timișoara. [2] Detașamentele românești luptau eroic în linia întâi a frontului, chiar și pe geruri de minus 25-33 de grade, „însă soldații noștri și în ciuda acestor piedeci naturale au întreprins diferite acțiuni militare, acestea au fost încununete de succese frumoase”. [3]

Încă de la începutul războiului, presa s-a confruntat cu noi provocări, generate de cenzură, lipsa redactorilor, care plecau pe front, criza economică, ceea ce ducea la scăderea dramatică a tirajelor și a puterii de cumpărare a publicului. Nici ziarele românești din Transilvania și Banat nu au dus-o mai bine, poliția secretă din imperiu suspectându-le de o posibilă politică pro-românească. Cenzura funcționa atât „în amonte” cât și „în aval”, nu de puține ori fiind editate numere de ziar cu pagini albe.

„Funcționarea instituțiilor media era reglementată prin Legea XIV, din 1914, care, la art. 1, prevedea libera comunicare a ideilor pe calea scrisului și libera fondare a periodicelor, amenzile și privarea de libertate fiind două dintre sancțiunile aplicate.” [4]

Responsabilitatea cenzurii presei era împărțită între Ungaria și Austria, biroul de la Viena fiind autorizat să interzică comercializarea periodicelor

din România. [5] De notat faptul că cenzura era mult mai strictă în localitățile din apropierea graniței cu România.

O altă problemă cu care se confruntau ziariștii era absența corespondenților de război, mai toți beligeranții temându-se de posibile acte de spionaj. În consecință, presa era nevoită să publice comunicate oficiale, de cele mai multe ori, triumfaliste, fiecare înfrângere fiind considerată o simplă repliere pe poziții stabilite anterior, în vederea pregătirii unui contraatac nimicitor. Dacă victoria adversarului era imposibil de omis, se încerca demonizarea acestuia, subliniindu-se sălbăticia de care dădea dovadă, precum și eroismul și spiritual de sacrificiu al propriilor soldați. În aceste condiții, războiul devenea legitim pentru cei de pe propria baricadă și ilegal pentru adversar. Un astfel de exemplu este reprezentat de ziarul *Libertatea* din Orăștie, publicație care apărea bisăptămânal, luna și joia. Comunicatul primit de la autoritățile imperiale, privind interzicerea publicării altor materiale despre război, cu excepția celor oficiale, este tipărit pe prima pagină,

„sub urmarea aplicării celor mai aspre pedepse, vă fac luători aminte că despre întâmplările din război, nu e iertat să fie date în foaie decât acelea pe care le primiți de la cancelaria de presă”. [6]

Teama față de posibila transmitere de zvonuri alarmiste, care ar fi demoralizat populația, era atât de mare, încât, adesea, ziarele erau obligate să plătească amenzi consistente, iar în alte cazuri, acestea au fost suspendate, în timp ce semnatarii articolelor ajungeau în temniță, fiind suspectați de lipsă de loialitate față de împărat.

Războiul era principalul subiect reflectat în paginile ziarelor, o a doua temă importantă constituind-o problematica socială. Comunicatele de pe front sunt publicate, întotdeauna, cu întârziere, de la două la mai multe zile, astfel încât, de multe ori, situația se schimba dramatic. Știrile privind războiul erau preluate din ziarele Puterilor Centrale dar și din cele ale inamicilor.

La începutul conflictului, presa românească din Transilvania și Banat a privit cu simpatie atitudinea Bucureștiului, așteptând, totuși, ca acesta să se decidă a intra în luptă de partea Puterilor Centrale. De altfel, autoritățile imperiale au cerut presei românești din Ardeal să publice știri care să anunțe iminența intrării României, în război, de partea Austro-Ungariei și Germaniei. Demn de menționat este faptul că, în acel moment, și neutralitatea României era, oricum, mult mai prețioasă pentru Tripla Alianță decât un stat ostil. Ziarul maghiar *Uj Nemzedek* subliniază că expectativa Bucureștiului îi scutește pe „Centrali” de un nou front, de

câteva sute de kilometri lungime. La rândul ei, presa românească din Transilvania pomenește, adesea, în articolele sale, despre neutralitatea României și despre politicienii români care

„și-au păstrat sângele rece și vederea limpede și niciodată nu au crezut în lozincile rușilor care le povesteau despre eliberarea Ardealului”. [7] „O serie de reprezentanți ai ardelenilor, precum Alexandru Vaida, își manifesta speranța că România se va alătura Austro-Ungariei, declarând că reacția pozitivă a populației la chemarea sub arme a fost determinată și de meritul activității patriotice a Partidului Național Român, care a făcut propagandă pentru alipirea României la tripla alianță” [8]

Întrucât zvonurile se propagau cu mare viteză, în acele vremuri tulburi, jurnalele românești din Ardeal iau în dezbatere toate opțiunile vecinei de la sud și est, conchizând: „noi suntem tari și asta trebuie să ia aminte România la hotărârea ei.” [9] Redactorii întorc pe toate părțile orice declarative a administrației de la București, încercând să anticipeze care va fi decizia României.

„Aceste incertitudini sunt transmise publicului larg prin intermediul presei scrise, singurul mediu de informare de masă la acel moment. De aceea, tonul unor articole, care pun problema stării de neutralitate, dar și a pozițiilor adoptate de politicienii români sunt, uneori, de reproș și revoltă, iar alteori, de indulgență și susținere. <Ea (România, n.n.) păstrează o ținută stranie, părând la cea dintâiu privire ca o oglindă de apă netulburată, dar plină de vifor și vârtej în adâncul ei>”. [9]

Ziarele românești din Ardeal încearcă să găsească explicații uneia sau alteia dintre opțiunile României:

„Luptele dintre diplomații celor două grupuri de puteri în războiul de a câștiga România se arată mai cu seamă în gazetele împătritei înțelegeri, cari încearcă a arăta că Puterile Centrale ar face toate eforturile pentru câștigarea României de partea lor. De altă parte ziarele franceze și italiene arată că Rusia trebuie să dea îndărăpt României Basarabia, pentru ca România să poată intra în războiul alăturarea de împătrita înțelegere.” [10]

În paralel cu descifrarea variantelor Bucureștiului, care erau esențiale pentru viitorul războiului (nu puțini fiind cei care acuzau România că are o adevărată simpatie pentru cauza Serbiei), publicațiile ardeleni acordă spații largi legăturii dintre credința creștină și loialitatea față de împărat. Apar articole despre preoți care și-au dat viața pe câmpul de luptă, ori a celor care mângâie sufletele soldaților din prima linie. Preoților rămași în localitățile în care slujeau li se cere să insuflă, în rândul enoriașilor, credința în victoria monarhiei bicefale dar și să consilieze familiile care au pierdut

pe cei dragi, pe câmpul de luptă. Apelul la solidaritate era îndelung clamat în fiecare număr al ziarelor ardelenne, care, din nefericire, erau din ce în ce mai mult citite, mai ales pentru lista cu cei răniți, uciși sau dispăruți.

Consiliul de Coroană din 15-27 august 1916 va decide intrarea României de partea Antantei, țara noastră semnând un tratat cu Franța, Anglia și Rusia, prin care i se satisfăceau pretențiile teritoriale, adică preluarea, sub administrația Bucureștiului, a tuturor teritoriilor locuite de români. Trupele române vor trece Carpații, dând relativ ușor peste cap slaba rezistență opusă de grănicerii și trupele austro-ungare, formate, în majoritate, din rezerviști.

Actul Bucureștiului nu va scăpa netaxat de către presa românească din Ardeal și Banat, care va condamna schimbarea de traseu a vecinei de la sud și răsărit. România va fi învinuită de trădare, iar episcopul de Caransebeș, Miron Cristea, viitor patriarh al României Mari, va emite Circulara nr. 2062, din 21 septembrie 1916, o adevărată filipică împotriva României, calificând-o drept „ucigătoare de frați”. Episcopul Cristea mai afirma că soldații români, „amețiți de făgăduielile lui Iuda, au desconsiderat cele mai vitale interese ale neamului și, sub cuvânt că vin să ne slobozească, vin să ne facă robi muscalilor.”

Ziarul *Deșteptarea* va condamna în termeni duri actul Bucureștiului:

„Regatul vecin, România, într-o oarbă nesocotită, s-a făcut unealta lăcomiei fără sațiu și ambițiunii nebune anglo-muscălești și a declarat război Monarhiei noastre, năvălind peste noapte și cu multă perfidie în țarinile mănoase”. [11]. „Numerele următoare analizează motivele istorice, psihologice și economice care au stat la baza deciziei. Autorii articolelor consideră că decizia nu are un temei istoric pentru că <n-a existat niciodată sau cel puțin n-au rămas urme nerăsturnabile despre existența unui asemenea stat încheiat până la ocuparea țării de către maghiari>. Jurnaliștii admit originea comună, însă argumentele legate de <eliberarea fraților lor este o pură invenție pentru naivii necunoscători ai împrejurărilor de la noi, căci [...] poporul nostru e mai liber, mai bogat, mai cult și mai mulțumit decât poporul din România și prin urmare n-a avut motiv a cere și nici n-a apelat la sprijinul lor salvator>”. [12]

Ofensiva victorioasă a României va fi stopată de înfrângerea de la Turtucaia, iar pericolul de la sud, reprezentat de grupul de armate Mackensen, îi va face pe oficialii de la București să stopeze ofensiva în Ardeal și să disloce trupe, pe care să le trimită în Dobrogea. Prilej perfect pentru germani de a trimite unități de elită, de pe frontul de la Verdun, pe cel românesc. Noile realități militare și superioritatea netă de care dădeau dovadă germanii și austro-ungarii, în trupe și armament, au dus la retragerea din Ardeal. Au urmat lupte crâncene la trecătorile Carpaților,

însă, cu toată rezistența înverșunată de care au dat dovadă trupele române, inamicul pătrunde în țară. În fața pericolului, autoritățile și familia regală se refugiază la Iași, oraș care va deveni capitala țării, vreme de doi ani. România va însemna Moldova, iar presa românească de peste Carpați va sublinia „orbirea” de care au dat dovadă oficialii români, intrând în război de partea greșită. *Deșteptarea* informa cititorii că „armata română e în retragere pe întreg frontul, care cade spre vest de la București. Armatele Puterilor Centrale stau la sud abia cale de o jumătate de zi de București”. [13] Căderea Capitalei României în mâinile inamicului va fi salutată, conform spuselor redactorilor gazetelor ardelenene, prin sunetul clopotelor în Austria dar și în Germania. Erau vehiculate, cu acest prilej, și cifre ale soldaților români uciși: aproape 150.000 de ostași și aproape 7.000 de ofițeri, apreciindu-se că Armata I și Armata a II-a Română erau desființate.

Anul 1917 va aduce cu el un război de poziții, luptele declanșându-se doar vara, atunci când, la Mărăști, Mărășești și Oituz, soldații români au curmat visul mareșalului von Mackensen de a bea cafeaua, la Iași.

Pacea de la București, înrobitoare pentru România, care ceda Dobrogea, bulgarilor, culmile Carpaților, Austro-Ungariei și punea pe tavă, Germaniei, toate bogățiile solului și subsolului, a fost, de asemenea, analizată în paginile ziarelor românești.

Interesantă este atitudinea periodicelor ardelenene față de familia regală română, atitudine care a variat, în funcție de publicație, dar și de conjunctură. Deși, inamici, regele și regina României apăreau și în ipostaze pozitive, lucru de mirare, în condițiile unei cenzuri stricte. După retragerea în Moldova, ziarele ardelenene au pus și pe seama Regelui României situația grea a țării. *Gazeta Transilvaniei* nota:

„Față de părerile sentimentale pentru biata Românie, care se manifestă ici și acolo, trebuie să accentuăm că guvernul român nu e singur răspunzător de trădarea perfidă comisă față de Germania și Austro-Ungaria. Întreaga națiune începând cu regele și regina până la cele mai largi pături poartă o parte a acestei vini îngrozitoare. De aceea nici o pedeapsă care ar atinge România n-ar fi prea aspră”. [14]

Tonul articolului este relevant pentru frustrarea resimțită în imperiul bicefal, în momentul producerii actului „lipsit de loialitate” al României, iar redactorii români ai *Gazetei Transilvaniei* se situau pe poziția oficială a Vienei. Există, însă și alte poziții. *Gazeta Poporului*, într-un articol din ianuarie 1918, arăta că „Familia regală își petrece zilele într-o locuință strâmtă cu două odăi”, iar

„regina e îmbrăcată tot în haine negre, deoarece jeleşte pe fiul ei Mircea, care a murit în zilele când s-au refugiat”. [15] „Astfel, deşi nu apar note explicite de milă faţă de situaţia de refugiaţi sau faţă de condiţiile mizere în care trăia familia regală la Iaşi, menţionarea decesului prinţului Mircea avea potenţialul de a stârni compasiunea transilvănenilor pentru o regină care era, totodată, o mamă profund îndurerată.” [16]

Pe de altă parte, presa românească din Ardeal s-a raliat idicaţiilor venite din capitala imperiului şi a publicat articole în care se dădea ca certă abdicarea regelui Ferdinand, militând chiar pentru schimbarea dinastiei. Se vorbea despre faptul că regele era o persoană impopulară în ţară sa, iar regina era o uşuratică.

Schimbarea raportului de forţe pe frontul de vest şi criza economică şi socială care gâtuia imperiul dualist va duce, încetul cu încetul, la schimbarea tonului gazetelor româneşti din Transilvania şi Banat. Atitudinea loialistă este înlocuită, treptat, de una pro-românească, la început, timidă, destul de repede, triumfătoare. Fostul inamic, România, este, acum, patria-mumă, care caută să-şi strângă, la piept, fiii rătăciţi. În articolele lor, Regina României este „crăiasă”, „graţioasa regină”, are un „zâmbet dumnezeiesc” etc. După 1 Decembrie 1918, tonul se schimbă în mod radical şi apar tot mai dese referiri la „Augustii Suverani”, la „Dinastia naţională”, la „Regina Maria, acest înger păzitor al României”, „un înger de bunătaţe şi dragoste curată”, o suverană „inimoasă”, supranumită „Regina tuturor românilor”. [17]

Intrarea trupelor române în Ardeal, în 1918, este descrisă în termeni eroici: „Înălţătoare a fost intrarea dorobanţilor în cetatea de veşnică lumină a lui Mihai Viteazul”. [18]

„În 1918, se vorbeşte din ce în ce mai mult despre situaţia României, despre unirea cu Transilvania. Cele mai multe articole de acest fel vor fi tot preluări din alte publicaţii, majoritatea străine. Concluzia acestor reportaje este că <Din război va ieşi o Românie nouă>, ţara va încerca să obţină avantajele promise în urma implicării şi ajutorului în acest război teribil, iar speranţa de unitate începe să capete forma unei realizări. Se preconiza, astfel, încheierea luptei pentru libertatea şi unitatea naţională. Ultimele luni ale anului vor aduce sfârşitul războiului şi, odată cu acesta, înfăptuirea Marii Uniri. Publicaţiile locale vor trece de la reprezentări ale conflagraţiei care a schimbat lumi, la relatarea înfăptuirii unui vis de mult dorit”. [19]

Acelaşi ziar *Libertatea* nota: românii erau chemaţi să asiste la adunarea de la Alba-Iulia „într-un gând şi într-o simţire”. [20]

În concluzie, presa românească din Ardeal şi Banat a urcat sinuasele cărări ale vremurilor şi oamenilor: la început, loială Vienei şi potrivnică

dușmanilor acesteia, sfârșind prin a rupe lanțurile cenzurii și a-și manifesta bucuria pentru înfăptuirea Unirii celei Mari, de la 1 Decembrie 1918.

NOTE:

- [1]. Constantin Kirișescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1918*, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 397.
- [2]. Liviu Maior, *Români în armata habsburgică. Soldați și ofițeri uitați*, Editura Enciclopedică, București, 2004, p. 174.
- [3]. *Soldatul român pe câmpul de luptă*, în: *Deșteptarea*, anul XIII, 4-17 februarie 1917.
- [4]. Carmen Țăgșorean, *Evenimente majore ale Primului Război Mondial în presa de limba română din Transilvania (Românul, Libertatea, Deșteptarea)*, în: Cătălin Negoită (coord.), *Mediamorfoze IV Și presa a creat România*, Editura Tritonic, București, 2018, p. 377.
- [5]. *Ibidem*, p. 378.
- [6]. Idem, *O oglindă a timpului – ziarul Libertatea 1914-1918*, în: Cătălin Negoită, Zafir Ilie (coord.), *Presa Primului Război Mondial*, Editura Tritonic, București, 2015, p. 561.
- [7]. *Tisza Istvan despre statele neutrale*, în: *Libertatea*, nr. 57 din 9-22 octombrie 1914.
- [8]. Carmen Țăgșorean, *Evenimente majore ale Primului Război Mondial în presa de limba română din Transilvania (Românul, Libertatea, Deșteptarea)*, în: Cătălin Negoită (coord.), *Mediamorfoze IV Și presa a creat România*, Editura Tritonic, București, 2018, p. 383.
- [9]. *Iarăș și iarăș România*, în: *Foia Poporului*, 23 iulie-5 august 1916.
- [10]. Ioana-Tatiana Ciocan, *Imagini ale Primului Război Mondial în publicațiile românești din Sibiu*, în: Cătălin Negoită, *Mediamorfoze III Jurnaliști și scriitori în tranșeele Marelui Război*, Editura Tritonic, București, 2017, p. 101.
- [11]. Carmen Țăgșorean, *Evenimente majore ale Primului Război Mondial în presa de limba română din Transilvania (Românul, Libertatea, Deșteptarea)*, în: Cătălin Negoită (coord.), *Mediamorfoze IV Și presa a creat România*, Editura Tritonic, București, 2018, p. 384.
- [12]. *Ibidem*.
- [13]. *La porțile Bucureștilor*, în: *Deșteptarea*, nr. 63, 19 noiembrie-2 decembrie 1916.
- [14]. *Tratatulele cu România*, în: *Gazeta Transilvaniei*, 22 februarie-7 martie 1918.
- [15]. Mihaela Mehedinți-Beiean, *De la inamic la suveran adorat: Imaginea reginei Maria în periodicele transilvănene, pe parcursul anului 1918*, în: Cătălin Negoită (coord.), *Mediamorfoze IV Și presa a creat România*, Editura Tritonic, București, 2017, p. 230.
- [16]. *Ibidem*.
- [17]. *Ibidem*, p. 237.
- [18]. *Noutăți din toate părțile*, în: *Libertatea*, 13-26 decembrie 1918.
- [19]. Ioana Tatiana-Ciocan, *Imagini ale Primului Război Mondial în publicațiile românești din Sibiu*, în: Cătălin Negoită, *Mediamorfoze III Jurnaliști și scriitori în tranșeele Marelui Război*, Editura Tritonic, București, 2017, p. 109.

[20]. *Frați români!*, în: *Libertatea*, 15-28 noiembrie 1918.

BIBLIOGRAFIE:

- Ciocan, Ioana-Tatiana, *Imagini ale Primului Război Mondial în publicațiile românești din Sibiu*, în: Cătălin Negoită, *Mediamorfoze III Jurnaliști și scriitori în tranșeele Marelui Război*, Editura Tritonic, București, 2017.
- Kirițescu, Constantin, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1918*, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989.
- Maior, Liviu, *Români în armata habsburgică. Soldați și ofițeri uitați*, Editura Enciclopedică, București, 2004.
- Mehedinți-Beiean, Mihaela, *De la inamic la suveran adorat: Imaginea reginei Maria în periodicele transilvănene, pe parcursul anului 1918*, în: Cătălin Negoită (coord.), *Mediamorfoze IV Și presa a creat România*, Editura Tritonic, București, 2017.
- Țăgșorean, Carmen, *Evenimente majore ale Primului Război Mondial în presa de limba română din Transilvania (Românul, Libertatea, Deșteptarea)*, în: Cătălin Negoită (coord.), *Mediamorfoze IV Și presa a creat România*, Editura Tritonic, București, 2018.
- Țăgșorean, Carmen, *O oglindă a timpului – ziarul Libertatea 1914-1918*, în: Cătălin Negoită, Zafir Ilie (coord.), *Presa Primului Război Mondial*, Editura Tritonic, București, 2015.

PERIODICE:

- Deșteptarea*, noiembrie, decembrie 1916, februarie 1917.
- Foaia poporului*, iulie, august 1916.
- Gazeta Transilvaniei*, februarie, martie 1918.
- Libertatea*, octombrie 1914, noiembrie, decembrie 1918.

The Romanian Press in Transylvania and Banat, during the First World War

Abstract: World War I has, irreparably, marked the history of humanity by the extent of the damage and the huge number of casualties. "The Great War" meant, alongside the trench warfare, also a battle of propaganda, encountered, especially in the gazettes of that time. They lined up to the Official Policy of the State and contributed, through the messages submitted to the readers, to support the war effort. This paper aims to present the manner in which the Romanian press from Transylvania and Banat was reported, which were the pivotal concerns, and especially, what was their attitude towards the new enemy, arriving in 1916, in Romania.

Key words: Central Powers, Antanta, Romania, press, Transylvania.